

Vår Gud är en förtärande eld: den bibliska grunden för konditionalism

Ray Baker

Lärare vid CredoAkademin, Stockholm

ray.baker@credo.nu

I denna artikel vill jag belysa och tolka ett antal bibelverser som har en anknytning till helvetet och de eviga straffen. I första delen problematiserar jag den traditionella tolkningen av helvetet som oändligt straff i medvetet tillstånd genom att ta spjärn mot två böcker som försvarar denna traditionalistiska tolkning – *Efter detta* av Stefan Swärd och antologin *Hell Under Fire* av Christopher W. Morgan och Robert A. Peterson (red.). I den andra delen vill jag lyfta fram bibeltexter som tydligt visar att endast Gud är odödlig i sig själv och endast människor som tar emot evigt liv som gåva från Gud genom tron på Jesus Kristus blir odödliga. Jag kommer sedan i den tredje delen att visa Bibelns tydliga budskap om de gudlösas öde som fördärv, evig död och förintelse. I del fyra kommer jag att titta närmare på några bibelverser som *prima facie* framstår som stöd för tolkningen att helvetet är oändligt straff i medvetet tillstånd. I den femte och sista delen vill jag fokusera på elden som metafor för Guds slutgiltiga dom. Min slutsats är att den rimligaste tolkningen av det bibliska källmaterialet om helvetet och de ogudaktigas eviga öde är att de ska upphöra att existera i den andra döden både som naturlig följd av själens inneboende dödlighet och som uttryck för Guds slutgiltiga dom.

Nyckelord: helvetet, evigt straff, dubbla utgången, domen, annihilationsläran, konditionalism, exegetik

Vi har problem med helvetet. Helvetets problem har vissa likheter med ondskans problem, men med två viktiga skillnader. Få människor ifrågasätter att ondskan finns; den är en del av vår erfarenhet.¹ För det andra, ser vi att teologiska svar på ondskans problem inte fungerar när det gäller helvetets problem om man föreställer sig helvetet som ett oändligt lidande i medvetet tillstånd, eftersom man inte kan rättfärdiga

helvetet som ett tillfälligt lidande som leder till något bättre som Gud försöker göra.

Hur får vi vår tro på en allsmäktig, kärleksfull Gud att gå ihop med idén att kanske många människor kommer att plågas för evigt i helvetet?

De vanligaste perspektiven är traditionalism, universalism, konditionalism och tron på helvetet som naturlig följd av människors fria val².

Konditionalism eller annihilationsläran är idén att de som inte vill tillhöra Gud så småningom kommer att upphöra att existera som en del av det eviga straffet. I det som följer vill jag argumentera för att konditionalism presenterar en bättre helhetstolkning av de bibliska texterna än perspektivet att de gudlösa kommer att lida i medvetet tillstånd i oändlig tid.

Det är inte mitt syfte att granska den religionsfilosofiska diskussionen om helvetets varaktighet, beskaffenhet, ändamål och slutgiltighet som pågår inom den samtida filosofiska teologin. Fokus för mycket av denna diskussion brukar inte ligga på exegetik, även om forskare som Jerry Walls och Jonathan Kvanvig hävdar att deras slutsatser är förenliga med sund exegetik.³

Många traditionalister i synnerhet lyfter fram traditionalismens dominerande position inom teologins historia. Stefan Swärd betonar traditionalismens starka förankring i kyrkans förkunnelse på ett antal platser i boken *Efter detta*.⁴ Han hävdar att konditionalism ”krockar med den dominerande förkunnelsen som har förekommit inom kyrkan”⁵ och menar att ”[h]istoriskt sett finns det mycket få undantag från det synsättet [den dubbla utgången] i teologins historia.”⁶

Det finns goda skäl att ifrågasätta Swärds svepande slutsats om teologins historia. Traditionalism är förvisso välrepresenterad, men det är även universalism⁷ och konditionalism⁸. Hur som helst avgörs inte en tolknings sanningsenlighet av antalet förespråkare i teologins historia, utan av exegetiska skäl. Vilken tolkning återspeglar källmaterialet bäst i Bibeln?

Trots att en teologisk-historisk undersökning naturligtvis är ett intressant och viktigt forskningsområde, ämnar jag inte undersöka hur läran om helvetet har tol-

kats genom teologins historia. Värdet i en historisk undersökning av detta slag är något begränsad eftersom mycket av källmaterialet från kyrkofäderna inte är avgörande. De efterapostoliska fäderna brukar låna Bibelns språk och symbolik i sina beskrivningar av de gudlösas öde. I många fall hamnar utläggningar om helvetet och evigt straff i skymundan när kyrkofädernas fokus ligger på frågor som berör soteriologin och kristologin.⁹

Swärd betonar ett helhetsperspektiv på Bibelns undervisning.

Utgångspunkten är Bibeln ... det känns mycket angeläget att nalkas Bibelordet på ett ödmjukt och sanningssökande sätt, där jag framförallt har bemödat mig om att hitta Bibelns helhetsundervisning. Våra läror och vår undervisning kan inte endast bygga på enstaka bibelcitater utan måste bygga på en helhetsförståelse för Bibelns undervisning.¹⁰

Han fortsätter: ”Ska vi ändra eller överge en kristen undervisning som har funnits i snart två tusen år måste det vara på grund av mycket starka övertygelser om att man i hela kyrkans historia har missförstått eller feltolkat Bibelns budskap.”¹¹

I det som följer vill jag ta upp denna utmaning genom att belysa ett antal bibelverser som har en anknytning till helvetet och de eviga straffen. Jag börjar med att problematisera den traditionella tolkningen av helvetet som oändligt straff i medvetet tillstånd. I den andra delen vill jag lyfta fram bibeltexter som tydligt visar att endast Gud är odödlig i sig själv och endast människor som tar emot evigt liv som gåva från Gud genom tron på Jesus Kristus blir odödliga. Jag kommer sedan i den tredje delen att visa Bibelns tydliga budskap om de gudlösas öde. I dessa två delar tillämpar jag en intertextuell metod där jag jämför nytestamentliga texter med

de gammaltestamentliga källorna bakom Nya testamentets bildspråk. I del fyra kommer jag att titta närmare på några bibelverser som *prima facie* framstår som stöd för tolkningen att helvetet är oändligt straff i medvetet tillstånd. I den femte och sista delen vill jag fokusera på elden som metafor för Guds slutgiltiga dom.

Traditionalistiska forskare antyder ibland att konditionalister inte tror på Bibelns ofelbarhet eller felfrihet, eller att de måste förkasta delar av evangeliet.¹² I likhet med de traditionalistiska tolkningarna jag kritiserar tillämpar jag genomgående en grammatisk-historisk hermeneutik. Emedan ett projekt av detta slag knappast är något nytt inom engelskspråkig teologi, hoppas jag att min intertextuella metod bidrar med något färskt till skandinavisk biblisk teologi.

Helvetets problem

Enligt kristen tro är Gud rättfärdig och rättvis¹³ och kräver att människor dömer rättvist.¹⁴ Detta är tämligen okontroversiellt. Rättvisan kräver att straff för brott eller synd ska vara skäligt – det måste stå i proportion till syndens eller brottets allvar. Det är orättvist att utmäta ett strängare straff än vad syndaren eller brottslingen förtjänar. Det är detta rättviseideal som ligger bakom *lex talionis*, öga-för-öga-principen, att man inte ska avrätta en människa för en skymf – att ett straff ska vara skäligt. Enligt en traditionell tolkning är helvetet ett oändligt straff i medvetet tillstånd. Men ingen människa kan begå synd i detta liv som gör att hon förtjänar ett oändligt straff i medvetet tillstånd. Ett straff som varar i miljarder år är oskäligt och står inte i proportion till synderna man begår under en livstid på högst hundra år.

Traditionalisten har flera möjliga sätt att hantera detta problem. För det första

skulle man kunna återropa statusprincipen.¹⁵ Det är en idé som Anselm först utvecklade där straffet inte står i proportion till synden som man begår, utan i proportion till den som man syndar mot.¹⁶ Eftersom Gud är oändlig, det högsta tänkbara väsendet och all synd är en skymf mot Gud, måste straffet för synden vara det högsta tänkbara, alltså oändligt. Brotts eller syndens allvar avgörs av brottsoffrets status. Man anser att den som slår kungen förtjänar ett strängare straff än den som slår en slav på grund av kungens och slavens respektive status.

Detta är inte helt utan problem. I vårt egalitarianska samhälle har vi svårt att acceptera att den som slår kungen förtjänar ett strängare straff än den som slår en slav. Men i en annan situation där ett brottsoffer har högre ontologisk status än ett annat är statusprincipen lättare att förstå. Traditionalisten Christopher Morgan illustrerar detta:

If in a robbery the gunman shoots and kills the owner of the house, he should receive a greater punishment than if he killed the family cat. ... Thus, because sin is against God, and God is infinitely worthy of obedience, sin merits an infinite punishment.¹⁷

Vi anser att inbrottstjuven som dödar min fru förtjänar ett strängare straff än den som dödar min katt. Inte desto mindre anser vi att brottets allvar inte avgörs av bara brottsoffrets status, utan även av brottets karaktär. Vi anser intuitivt att man inte ska straffa en ficktjuv som tar Anna Lindhs plånbok lika hårt som den som mördade henne. Brottsoffrets sociologiska eller ontologiska status är inte den enda avgörande faktor när vi bedömer brottslingens moraliska skuld. Utöver detta förefaller Bibeln beskriva olika grader av synd och därav ledande olika grader

av skuld och straff¹⁸ – något som förefaller tala emot principen att offrets status är det enda avgörande för att bedöma brottets allvar.

Ett tredje sätt för traditionalister att hantera de till synes oskäligen proportionerna mellan synd och oändligt straff i helvetet är det som kallas the Continuing Sin Defense. Man medger att oändligt straff för begränsad synd är oskäligt, men menar att det är både skäligt och rättvist för Gud att fortsätta straffa syndaren i helvetet eftersom syndaren aldrig upphör synda mot Gud i helvetet. Detta är en idé som har försvarats av både Donald A. Carson och William Lane Craig.¹⁹ Detta är en rimlig förklaring – förutsatt att man tror att människorna i helvetet kan sluta göra uppror mot Gud och bli befriade från helvetet.²⁰ Om man emellertid inte medger möjligheten för en människa i helvetet att sluta synda och bli befriad ur helvetet – eller om man medger möjligheten men menar att ingen faktiskt gör det på grund av en bestående ond karaktär – kvarstår min invändning: om människorna i helvetet inte är fria för att kunna göra annat än fortsätta synda, i vilken bemärkelse är de då fria? Moraliskt ansvar förutsätter frihet.²¹

Min slutsats är att den traditionella tolkningen av helvetet som oändligt straff i medvetet tillstånd är bristfällig utifrån ett teologiskt perspektiv. De flesta traditionalister menar dock att deras perspektiv på evigt straff bygger på Bibelns entydiga undervisning. Det är till exegetiken jag nu vänder mig.

Människosjälens: odödlig eller dödlig?

Traditionalister förutsätter att människosjälens är odödlig till sin natur. De menar att själen har en början, men när den väl börjar existera kommer den aldrig att upphöra existera. Ibland kopplas

idén om människosjälens inneboende odödlighet till *imago Dei*, idén att människan är skapad till Guds avbild. Daniel Block skriver: "Just as God is eternal (Ps. 90:2), so those who are created as his images are eternal."²² Han får medhåll av Stefan Swärd: "Själens odödlighet är en följd av att vi är skapade till Guds avbild, att Gud har lagt ned evigheten i människans hjärta."²³ Bibeln bekräftar att människan är skapad till Guds avbild,²⁴ men nämner detta nästan bara i förbifarten utan så mycket utläggning om exakt vad Guds avbild innebär för människan. Att förutsätta att en odödlig själ är en del av *imago Dei* är att lägga mycket i ett begrepp när det finns inga starka bibliska skäl för det och mycket i Bibeln som talar emot idén, som vi kommer att se. Här borde Swärd följa sitt eget råd: "Då måste vi vara försiktiga med att komma med egna teorier i frågor där Bibeln är tyst eller ger ganska knapphändig information."²⁵

Oavsett vad man lägger i begreppet *imago Dei*, blev tolkningen att människosjälens är naturligt odödlig vanlig från och med Augustinus på 400-talet, trots att det inte alls var vanligt bland de tidiga kyrkofäderna.²⁶

I detta avsnitt vill jag fokusera på bibeltexter som har med människosjälens naturliga dödlighet eller odödlighet att göra.

Bibeln börjar med berättelsen om Adam och Eva. I Edens lustgård står livets träd. Som straff för sin synd förvisades Adam och Eva ur Eden så att de inte skulle ha tillgång till livets träd och leva för evigt.²⁷ Samma tema tas upp i slutet av Bibeln där vi ser att människor i det nya Jerusalem får äta av livets träd och leva för evigt i gemenskap med Gud.²⁸

Idén att endast Gud är naturligt odödlig och endast troende människor blir

odödliga genom att ta emot evigt liv från Gud kommer tydligt fram i ett antal nytestamentliga texter. I 1 Timotheosbrevet 6:16 läser vi att Jesus ”som ensam är odödlig” förmedlar odödlichkeit när han ”har utplånat döden och dragit liv och oförgänglighet fram i ljuset genom evangeliet” (2 Timotheosbrevet 1:10). Fallna människor är inte odödliga.

Paulus lovordar dem som ”söker oförgänglighet” (Romarbrevet 2:7). Det är inget man automatiskt har i egenskap av att vara människa. Detta blir tydligare i Paulus klassiska text om uppståndelsen i 1 Korinthierbrevet 15:54. Här finns ett löfte om uppståndelse för de troende: ”När det oförgängliga kläs i oförgänglighet och det dödliga i odödlichkeit, då blir det så som skriftordet säger: Döden är uppslukad och segern vunnen.” Här ser vi också i sammanhanget en tydlig kontrast – döden kom in i världen genom den förste Adam, men odödlichkeit kommer genom den siste Adam, Kristus. Denna kontrast mellan döden och evigt liv finns även i Romarbrevet 6:23 – ”Ty syndens lön är döden, men Guds gåva är evigt liv i Kristus Jesus, vår Herre.” Döden här kan inte begränsas till den fysiska döden eftersom även troende människor kommer att dö den fysiska döden. De gudlösas slutliga dom beskrivs i Uppenbarelseboken 20:14-15 som den andra döden. Den första döden är fysisk; den andra är de gudlösas andliga eller själsliga död.

Traditionalisten Morgan skriver att själens villkorliga odödlichkeit ”makes little difference in the debate over the duration of hell. In fact, it often just provides a smokescreen that masks the more important theological and exegetical matters.”²⁹ Han menar alltså att diskussioner om själens naturliga (o)dödlichkeit bara distraherar från de viktigare teologiska och exegetiska frågorna. Jag håller med

om att teologiska och (först och främst) exegetiska angelägenheter är av största vikt, och menar att en sund bibeltolkning leder oss till slutsatsen att endast Jesus är naturligt odödlig.³⁰

Morgan påpekar att konditionalism som tolkning på de eviga straffen inte är bevisad även om man skulle medge att människosjälens endast är villkorligt odödlig: ”... the conditionalist immortality of the soul only makes conditionalism possible and cannot positively establish it.”³¹ Detta är i och för sig sant, men i kombination med många bibeltexter som beskriver de gudlösas öde som död, fördärv, destruktion och t.o.m. förintelse, anser jag att det finns starka bibliska skäl att tro att de gudlösa kommer att dö både fysiskt och själsligt.

Utifrån de bibliska texterna i detta avsnitt drar jag slutsatsen att människans naturliga tillstånd är att hon inte lever för evigt – varken i kropp eller själ. Visst tror jag att Gud skulle kunna låta människosjälens fortsätta leva för evigt när den väl börjar existera, men det är ett löfte som i Bibeln bara ges till troende människor.

De gudlösas öde

I Psaltaren finns många poetiska beskrivningar av de gudlösas öde. Bland annat står det att de ska klippas likt gräs och vissna som gröna örter (37:2), försvinna som ängarnas prakt (37:20), utrotas (37:9, 22, 34), vara borta (37:10, 36), gå förloerade (37:20) och gå under (37:38). I kontrast till de gudaktiga som bevaras för evigt ska deras efterkommande bli utrotade (37:28) och deras framtid avskuren (37:38). De ska försvinna som rök (37:20; 68:3), vara borta som drömmen när man vaknar (73:20), smälta som vaxet för elden (68:3), förgås (68:3), förgås i skräck (73:19), störtas i fördärvet (73:18), strykas ur de levandes bok (69:29), inte fin-

nas mer (37:10) och bli till intet (73:19)!

När Jesus sedan skickar ut sina lärjungar för att vittna, varnar han i Matteusevangeliet 10:28 – ”Var inte räd för dem som kan döda kroppen men inte kan döda själen. Frukta i stället honom som kan förgöra både själ och kropp i helvetet.”

Traditionalisten Robert Yarbrough kommenterar:

Once again we see Christ appeal to hell, this time as a positive motivation to grasp the nettle of Christian service boldly even when it involves the likelihood of loss, pain, and earthly destruction. Temporary discomfort here and now is preferable to permanent calamity in the age to come.³²

Visst vill Jesus fylla sina lärjungar med styrka och mod inför det svåra uppdraget som ligger framför dem, men säger han då ingenting alls om helvetets beskaffenhet här? Yarbrough kommenterar inte Guds förmåga att förgöra både kropp och själ i helvetet och går ett steg längre några sidor senare när han interpolerar oändligt lidande in i Jesu ord: ”God is able to inflict an unending misery on the whole person, ‘soul and body.’”³³

Utifrån Jesu ord i Matteus evangelium 10:28 är det tydligt att Gud kan döda både kropp och själ i helvetet. Jesu påstående skulle förefalla ytterst egendomligt om han använder ord som ”döda” och ”förgöra” när han egentligen menar att själen kommer att fortsätta lida i en evig tortyrkammare.

Ordet som översätts med ”förgöra” är ἀπόλλυμι på grekiska. En del traditionalister menar att konditionalister argumenterar att verbet ἀπόλλυμι och motsvarande substantivet ἀπώλεια betyder att det som förgörs eller blir fördärvat upphör att existera.³⁴ Traditionalister påpekar med

rätta att ordet också kan användas om sådant som blir förstört men som inte upphör att existera, exempelvis det borttappade silvermyntet, den förlorade sonen och gamla vinsäckar.³⁵ Ordet kan betyda förinta,³⁶ men behöver inte betyda det varje gång det förekommer.

Min poäng är att ordet oftast används i kontrast till livet. Det ser vi tydligt i Matteusevangeliet 7:13-14 – ”Gå in genom den trånga porten. Ty den port är vid, och den väg är bred som leder till fördärvet (ἀπώλειαν), och det är många som går fram på den. Och den port är trång, och den väg är smal som leder till livet, och det är få som finner den.” Samma kontrast finns i Johannes evangelium 10:28 – ”Jag ger dem evigt liv, och de skall aldrig någonsin gå under (ἀπόλωνται).” Likaså i Bibelns mest kända vers, Johannes 3:16 – ”Så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, för att de som tror på honom inte skall gå under (ἀπόληται) utan ha evigt liv.”³⁷ Om ordet används i kontrast till livet eller på annat sätt betecknar döda, hur kan man då tolka det som något slags fortsatt liv i ett evigt helvete?³⁷

Paulus är inne på samma tankegång där undergång står i kontrast till livet. I Galaterbrevet 6:8 skriver han: ”Den som sår i sitt köotts åker skall av köttet skörda undergång, men den som sår i Andens åker skall av Anden skörda evigt liv.” Flera gånger skriver Paulus att de gudlösas öde är fördärv eller undergång:

- Romarbrevet 9:22 – ”Kanske har Gud, för att visa sin vrede och göra sin makt känd, länge sparat de kärll som han har gjort för att förstöra (ἀπώλειαν) i sin vrede?”
- Filipperbrevet 1:28 – ”Det blir för dem ett tecken på att de går förlorade (ἀπωλείας), men för er ett tecken på att ni blir frälsta, och det av Gud.”

- Filipperbrevet 3:19 – ”Många lever som fiender till Kristi kors. De får sitt slut i fördärv (ἀπώλεια).”

I första kapitlet i 2 Thessalonikerbrevet skriver Paulus om de gudlösas öde: ”Deras straff blir evigt fördärv, från Herrens ansikte och från hans makt och härlighet” (1:9). Våra vanligaste svenska bibelöversättningar lägger till ett extra ord som saknas i den grekiska grundtexten. I Bibel 2000 står det ”evigt fördärv, fjärran från Herrens ansikte”; Folkbibeln interpolerar: ”bort från Herrens ansikte”. Båda tillägg förutsätter en tolkning av helvetet som oändligt lidande i medvetet tillstånd.

Swärd menar att Paulus ord i bland annat denna text om de gudlösas eviga fördärv ska tolkas metaforiskt: ”... även om Bibeln använder ett bildspråk i dessa beskrivningar så ger de en antydning om den verklighet som ligger bakom.”³⁸ Sedan varnar han i nästa mening för ”övertolkningar”. Utifrån texten i 2 Thessalonikerbrevet 1 är det inte alls uppenbart varför texten ska tolkas metaforiskt och inte enligt ordens naturliga betydelse. Swärd sammanfattar helvetet som ”frånvaron av Gud. Helvetet innebär att definitivt leva utan Guds närvaro och aktiva omsorg och skörda konsekvenserna av sin egen ondska, onda handlingar och motiv.”³⁹

Andra nytestamentliga författare instämmer med Paulus och Jesus att de gudlösas öde blir något slags andlig död. Petrus använder berättelsen om Sodom och Gomorra som förebild för vad som kommer att hända de gudlösa: ”Städerna Sodom och Gomorra dömde han till undergång. Han lade dem i aska och gav så ett exempel på vad som skulle hända de ogudaktiga.”⁴⁰ Petrus idéer om de gudlösas undergång blir ännu tydligare i kapitel 3. Där skriver han:

Men de himlar och den jord som nu

finns är i kraft av samma ord sparade åt elden; de bevaras till domens dag då de gudlösa skall förintast (ἀπωλείας). ... Han dröjer för er skull, eftersom han inte vill att någon skall gå förlorad (ἀπολέσθαι) utan att alla skall få tid att omvända sig. ... och detta liksom vad som står i de övriga skrifterna förvränger okunniga och obefästa människor, till sitt eget fördärv (ἀπώλεια).⁴¹

Jakob resonerar med Jesu ord i Matteus 10:28 när han skriver: ”Det finns bara en lagstiftare och domare, han som kan rädda och förgöra (ἀπολέσαι).”⁴² Det är Gud som är både lagstiftare och rättvis domare. Det är Gud som uppenbarar att de gudlösa ska dö i både kropp och själ.

Swärd inser att många bibelverser ger *prima facie* stöd åt konditionalism. När han har citerat texter från Matteus, Johannes, Paulus, Petrus och Hebreerbrevet försöker han bortförklara dem genom att skriva: ”Det handlar alltså om att läsa dessa texter mycket bokstavligt”⁴³ vilket han antyder är något negativt. Jag undrar vad Swärd ger för skäl för att inte tolka dessa verser på ett naturligt sätt?⁴⁴ Han fortsätter och förkastar ordens naturliga mening.

De ord som Bibeln använder kan tolkas på detta sätt, men kan också tolkas som att det betyder en fortsatt existens. De skarpa orden som ”fördärvet”, ”undergång”, ”förtärande eld” skildrar det fruktansvärda med att för evigt vara skild från Gud. Man ska inte se alltför bokstavligt på bibelord som att brännas upp i en eld o.s.v.⁴⁵

Han fortsätter med sina övertolkningar när han skriver: ”Till exempel används ju ordet ‘död’ i Bibeln inte i första hand för att uttrycka att livet upphör, förintast, utan för att uttrycka skilsmässan ifrån Gud.”⁴⁶ Detta är en märklig tolkning. Liv och död

står alltid som motsatspar i Bibeln⁴⁷ och betecknar inte idén om separation från Gud. I de enda verserna som eventuellt kan ge stöd åt idén om separation från Gud⁴⁸ står inte denna idé i kontrast till livet.

I detta avsnitt har jag kastat ljus på ett stort antal bibelverser som talar om de gudlösas öde som fördärv eller död. Att människosjälens ska dö passar också väldigt bra ihop med det mest centrala i den kristna tron – att Jesus dog för våra synder. Det är viktigt att Jesus dog på korset; inte bara att Jesus led på korset. Om Jesu död på korset är en ställföreträdande död, måste det innebära att syndens lön är döden, inte oändlig pina i miljontals år.

Problemtexter för konditionalister

Av bibelverserna jag har lyft fram hittills har bara en nämnt ordet ”helvetet”. Visst finns det många andra bibelverser som beskriver människors kval i helvetet? I detta avsnitt vill jag belysa ett antal bibelverser som ger *prima facie* stöd till idén att de gudlösa kommer att straffas i medvetet tillstånd i oändlig tid, men som vid närmare studier ger mer stöd till konditionalism. Jag kommer att fokusera först på Jesu varningar om elden som aldrig släcks och masken som aldrig dör. Sedan tittar vi närmare på liknelsen om fåren och getterna och på två texter i Uppenbarelseboken.

Det påpekas ofta att Jesus talade mer om helvetet än någon annan person i Bibeln. Men vad sa han egentligen? I Markus evangelium 9:42-48 beskriver han “Gehenna, där deras mask inte dör och elden inte släcks.”⁴⁹ Här citerar Jesus en text ur Jesaja 66:24 där ”man ska gå ut och se liken av de människor som har avfallit från mig. Deras mask skall inte dö och deras eld inte utsläckas.” Det är viktigt att poängtera att det handlar om mas-

ken och elden som förtär Guds fiendes lik. Om Jesus ville kommunicera att människor skulle pinas för evigt i medvetet tillstånd, varför citerar han då en text som handlar om lik?

I flera texter används liknelsen av skörden och tröskplatsen som bild av en kommande dom. I Matteusevangeliet 3:12 beskriver Johannes döparen hur Jesus ”har kastskoveln i handen och skall rensa den tröskade säden och samla vetet i sin lada, men agnarna skall han bränna (κατακαύσει) i en eld som aldrig slocknar.”⁵⁰ Jesus använder samma ordalag lite senare i kapitel 13 där ogräset ska eldas upp (κατακάω).⁵¹ Jesus lägger ut vad liknelsen betyder lite senare i 13:36-43. Där förklarar han att det är de gudlösa som ska eldas upp. Det grekiska ordet som används både här i 13:30, 40 och i 3:12 användes mycket tidigare för att beskriva den brinnande busken i 2 Mosebok 3:2, som inte brann upp (κατεκαίετο).⁵² Att busken brann men inte brann upp är det som traditionalister menar kommer att hända med de gudlösa i helvetet. Men det är inte det som Jesus säger. Utan de ska brinna upp.

Här ser vi att syftet med elden är att bränna upp bränslet. Men det står också i flera texter att elden aldrig släcks.⁵³ Hur ska vi förstå dessa texter? Även här finns tydliga förebilder i Gamla testamentet som kan belysa hur de nytestamentliga författarna använder ordet. En profetia mot Sydlandet står i Hesekiel 20:47-48 – ”Hör Herrens ord! Så säger Herren Gud: Jag skall sticka dig i brand, och elden skall förtära alla dina träd, både de friska och de torra. De flammande lågorna skall inte slockna (οὐ σβεσθήσεται). Från söder till norr skall alla ansikten svedas. Då skall alla dödliga erfara att jag, Herren, har tänt elden. Den skall inte slockna.”

I en annan text varnar Gud Jerusalems

invånare genom profeten Jeremia att om de inte håller sabbatsbudet att Gud ska tända eld på stadspportarna och ”branden skall härja Jerusalems borgar, och den skall inte släckas (ὄν σβεσθήσεται).”⁵⁴ Från dessa exempel verkar elden som inte släcks vara något slags hyperbol, eller så är tanken att den inte slocknar förrän allting brinner upp.

Jesus berättar om den yttersta tiden i Matteusevangeliet 25:41-46. I liknelsen om fåren och getterna talar Jesus om ”den eviga elden” och ”evigt straff”. Detta är det enda stället i evangelierna där evigt används för att beskriva de ogudaktigas öde. Ända sedan Augustinus tid har traditionalister poängterat att om evigt liv aldrig tar slut, då kan inte det eviga straffet heller ta slut.⁵⁵ Swärd skriver: ”Ordet kan knappast ha olika betydelser i samma mening.”⁵⁶ Swärd och Yarbrough förklarar dock inte varför evigt (αἰώνιος) inte ska förstås kvalitativt när det gäller både det eviga livet och det eviga straffet. Båda hör till ”tidsaldern (αἰών) som kommer”. Swärd frågar hur lång tid den kommande tidsaldern varar, men själva frågan avslöjar att han inte har helt förstått vad som menas med ordets kvalitativa dimension. Tiden eller varaktighet relaterar endast till αἰώνιος som kvantitativt begrepp. Ordets kvalitativa betydelse har ingenting med tid eller varaktighet att göra – det är dess beskaffenhet och slutgiltighet som står i fokus.

Varför skulle då Jesus säga emot det han redan har sagt i 10:28 – att Gud kan döda både kropp och själ i helvetet? Hela poängen med 25:46 är att motsatsen till evigt liv är evig död – ett oåterkalleligt straff.

Minst två andra texter visar ordets kvalitativa dimension. I Judasbrevet 7 står det att Sodom och Gomorra ”straffades med evig eld (πυρὸς αἰώνιου)”. Den rimli-

gaste tolkningen är att evigt här betyder ”evig i sina effekter” och inte som en oändlig bestraffning. Gud fortsätter inte straffa Sodom och Gomorra idag, men effekterna av Guds straff är eviga. I en text som inte handlar om domen skriver Paulus i Romarbrevet 16:25-26 att mysteriet om Kristus var dolt för människor i Gamla testamentets tid: ”Honom som förmår styrka er genom mitt evangelium, min förkunnelse om Jesus Kristus, enligt den avslöjade hemlighet som under oändliga tider (χρόνοις αἰώνιαις) har varit dold men nu har uppenbarats och genom profetiska Skrifter på den evige Gudens befallning gjorts känd...”⁵⁷ Här ser vi tydligt att något som var sant under eviga tider har tagit slut.

Kanske den mest problematiska texten för konditionalister är Uppenbarelseboken 14:10 där den som står under Guds dom ”skall få dricka Guds vredes vin, som hällts upp oblandat i Guds vredes bägare, och han skall pinas med eld och svavel inför de heliga änglarna och inför Lammet. Och röken från deras pina stiger i evigheters evighet, och de får ingen lättnad vare sig dag eller natt.” Vid första anblick verkar de temporala markörerna i den här texten tyda på att straffet i helvetet pågår i oändlig tid.

Uppenbarelseboken är som bekant en gåtfull bok och det finns många vittskilda teorier om hur man bäst ska tolka den. Det finns kanske ingen annan text i hela Nya testamentet som har så många referenser till Gamla testamentet. Så är även fallet med denna text ur kapitel 14. Vin används flitigt som metafor för Guds dom av många bibliska författare.⁵⁸ Jesus använde också bilden av en bägare när han pratade om Guds dom över synd och sin kommande död. Han frågade sina lärjungar: ”Kan ni dricka den bägare som jag skall dricka?” och bad i Getsemane

till Gud att ”om denna bägare inte kan gå förbi mig utan jag måste tömma den, så låt din vilja ske.”⁵⁹ I Antiken och på medeltiden hade många kungar munskänk som smakade kungens mat och vin först som en försäkran på att den inte var förgiftad. Jesus blev medvetet vår munskänk som smakade Guds vredes bägare så att vi inte skulle behöva dricka ur den. Istället får vi dricka ur en annan bägare,⁶⁰ välsignelsens bägare som erbjuds dem som ingår i det nya förbundet.⁶¹

Här i Uppenbarelseboken 14 använder aposteln Johannes domen över Edom som förebild för det som väntar de gudlösa den yttersta tiden.⁶² Förutom Jeremia 49:12 och Klagovisorerna 4:21 där Edom får dricka ur Guds vredes vinbägare, läser vi i Jesaja 34:9-10 en dom som påminner mycket om den apokalyptiska texten i Uppenbarelseboken. ”Då blir Edoms bäckar förvandlade till tjära och dess jord till svavel, dess land blir till brinnande tjära. Varken natt eller dag skall den branden slockna, ständigt skall röken av den stiga upp. Från släkte till släkte skall landet ligga öde, aldrig i evighet skall någon vandra där.” Man kan lägga märke till flera viktiga saker när man studerar dessa texter. För det första blev Guds dom över Edom slutgiltig. För det andra innebar Guds dom över Edom att nationen har upphört existera som nation. För det tredje ser vi att Gud använde en eld som inte ska slockna i domen. Det är endast med en förutfattad mening att texten handlar om en eld som aldrig slocknar i helvetet att man kan mena att elden som förtärde Edom fortsätter brinna idag. Utifrån dessa iakttagelser är det rimligt att dra slutsatsen att Johannes också menar att de gudlösa – precis som föregångarna i Edom – kommer möta en slutgiltig undergång när de möter Guds brännande vrede och helighet på domedagen.

Lite senare i Uppenbarelseboken 20:14-15 kan man läsa om den brinnande sjön. ”Och döden och dödsriket kastades i den brinnande sjön. Detta är den andra döden, den brinnande sjön. Och var och en som inte fanns uppskriven i livets bok kastades i den brinnande sjön.” Döden och dödsriket (ᾍδης) kastas i den brinnande sjön. De är inte människor utan abstrakta begrepp. Att de kastas i den brinnande sjön är ett tecken på Jesu slutliga seger över det onda. Guds slutgiltiga seger över synd och döden visas när människor vars namn inte står skrivet i livets bok kastas i den brinnande sjön. Detta kallas den andra döden. Den första döden är den fysiska döden; den andra döden är själens död.

Men hur blir det då med berättelsen om Lasaros och den rike mannen? Där står det tydligt: ”När han plågades i helvetet, lyfte han blicken och fick se Abraham långt borta och Lasarus hos honom. Då ropade han: Fader Abraham, förbarma dig över mig och skicka Lasarus att doppa fingerspetsen i vatten för att svalka min tunga, ty jag plågas i denna eld.”⁶³ Ordet som översätts som helvetet i denna vers är *hades* (ᾍδης) på den grekiska grundtexten. *Hades* motsvarar Gamla testamentets *sheol* och översätts korrekt i *Bibel 2000* som dödsriket. Det som beskrivs i berättelsen om Lasaros och den rike mannen är inte helvetet, utan det som kallas mellantillståndet som enligt många är tiden mellan den fysiska döden och den allmänna uppståndelsen på domedagen.⁶⁴ En del teologer är dock slarviga när de inte håller *hades* som mellantillstånd åtskilt från helvetet som evigt och slutgiltigt tillstånd. Morgan skriver till exempel:

In Luke 16:19-31, Jesus depicts hell as a place where justice prevails, consisting of suffering, torment, and

agony (16:23-25, 27), and as a place of fire (16:24). Jesus graphically illustrates that this future punishment is final and inescapable separation and exclusion from heaven (16:25-26).⁶⁵

J.I. Packer skriver i samma anda att annihilation ”has to be read into the texts; it cannot be read out of them, since the fire is a picture not of destruction but of ongoing pain, as Luke 16:24 makes unambiguously clear.”⁶⁶

Swärd skriver: ”Även om denna berättelse skildrar tillståndet i dödsriket, och inte evigheten och yttersta domen, så ger den ändå viss vägledning till hur livstillvaron kan komma att upplevas i framtiden.”⁶⁷ Emedan det är bra att Swärd inser att Lukas 16 inte handlar om helvetet, är det ändå beklagligt att han menar sig kunna dra vissa slutsatser om det eviga straffets beskaffenhet utifrån denna berättelse.⁶⁸

I detta avsnitt har jag belyst ett antal bibeltexter som vid första anblick verkar ge stöd åt tolkningar att helvetet är oändligt straff i medvetet tillstånd. Vid närmare intertextuell granskning är den rimligaste tolkning att även dessa texter instämmer med Bibelns övriga undervisning, att Guds eviga dom över de gudlösa innebär att de kommer att förgöras.

Vår Gud är en förtärande eld

I detta sista avsnitt vill jag belysa några texter där elden används som metafor för Gud själv eller för Guds dom. Swärd är medveten om detta: ”Elden är i Bibeln en bild på Guds närvaro, Guds helighet och Guds dom. Det är en eld som renar och ger ljus men som också förtär det onda.”⁶⁹ Vår Gud kallas en förtärande eld i en rad bibeltexter.⁷⁰ Gud väljer också att uppenbara sig för människor i samband med eld av olika slag: när Herren

sluter förbund med Abram,⁷¹ för Mose i den brinnande busken⁷² och som eldpelare under israeliternas ökenvandring.⁷³ Man hörde Guds ord som ur en eld.⁷⁴ Gud är som en mur av eld som skyddar och visar sin härlighet i Jerusalem.⁷⁵

Elden är inte bara en symbol för Guds närvaro och skydd, utan också för Guds dom. I Psalm 97:3 står det att ”eld går framför honom och förbränner alla hans fiender.” Ett liknande tema återfinns i två apokalyptiska texter där Daniel och Johannes ser syner där Gud sitter på en tron av eldslågor med en ström av eld som flyter fram från platsen där han sitter. Guds ansikte lyser som solen och Guds ögon är som eldslågor som bränner och förintar Guds fiendes kropp.⁷⁶ I domen över Assyrien beskrivs Guds tunga som förtärande eld. Guds andedräkt blir som en svavelström som sticker bålet i brand som förtär Assyrien.⁷⁷

För profeten Malaki uppenbarar sig Gud som smältarens eld, en brinnande ugn som smälter och renar det goda som finns i Guds folk och förtär de onda.⁷⁸ Detta är en bild som återkommer i 1 Korinthierbrevet 3:10-17 där människors gärningar ska prövas av eld. Goda gärningar ska förfinas som guld, silver eller ädelstenar. Det som är ont kommer att brännas upp (κατακαήσεται) som trä, gräs eller halm.

Alla människor kommer att stå inför Gud och göra räkenskap över sitt liv. De som tidigare dömt sig själva i ånger får i tro ta del av försoningen Jesus har möjliggjort mellan människan och Gud. När de möter Gud ansikte mot ansikte kommer deras goda gärningar förfinas när den förtärande elden bränner bort all orenhet i dem. Människor som aldrig dömt sig själva i ånger för sin synd kommer att få syndens lön – döden. När man säger sitt slutgiltiga nej till Gud, tackar man även

nej till allt det goda som Gud vill välsigna sin skapelse med: kärlek, glädje, frid, godhet, njutning, skönhet och t.o.m. existensen själv. Det enda som är kvar är människans synd och laster som brinner upp i mötet med vår Gud som är en förtärande eld.

Till sist...

En del traditionalister hävdar att konditionalism representerar ett försök att slingra sig undan den obekväma sanningen om helvetet. Swärd skriver: "Däremot innebär läran ett försök att mildra vad det innebär att bli dömd till ett evigt straff, att komma till helvetet."⁷⁹ Packer menar att "the feelings that make people want conditionalism to be true seem to me to reflect, not superior sensitivity, but secular sentimentalism..."⁸⁰ Walvoord instämmer: "Conditional immortality is wishful thinking by those who want to escape the problem of hell by maintaining it is a doctrine not taught in the Bible."⁸¹

Personangrepp av detta slag är tyvärr inte alls ovanliga i litteraturen. Guilt by association är en specifik form av *ad hominem*-felslut där man ifrågasätter en person eller idé på grund av dess relation eller förmenta likheter med en annan person, grupp eller idé som man underkänner av andra skäl. Swärd gör detta när han skriver: "En svaghet med annihillationsläran är att den intar i princip samma ståndpunkt som ateisterna."⁸² Här måste jag poängtera att konditionalister inte tror att den fysiska döden är slutet på allting, så som ateisterna tror. Utan domen blir det ingen slutgiltig rättvisa – bara ett slut. Därmed missrepresenterar Swärd konditionalism. Swärd är inte ensam om detta. Andra traditionalistiska författare påpekar att Jehovas vittnen, Sjundedags-adventister och andra grupper man har skäl att ifrågasätta för icke-konventionell

teologi i andra frågor också tror på konditionalism/annihilationism.⁸³ Med viss risk för ett *tu quoque*-argument får man undra hur det då blir för traditionalisten – muslimer tror ju på straff i medvetet tillstånd i ett oändligt helvete och mormoner tror på en odödlig själ. Återigen måste jag understryka att huvudsaken inte är huruvida andra personer eller grupper instämmer med en viss ståndpunkt, utan vilken tolkning som bäst förklarar källmaterialet i Bibeln.

Jag inledde denna artikel med helvetets problem: hur får vi vår tro på en allsmäktig, kärleksfull Gud att gå ihop med idén att kanske många människor kommer att plågas för evigt i helvetet?

Även om man allmänt anser att dödsstraff är ett strängare straff än livstid i fängelse, kan man uppfatta dödsstraffet som mer barmhärtigt om det enda alternativet är ett ändlöst fängelsestraff som karakteriseras av oerhörd pina i kropp och själ. Min mening är dock inte att Gud avrättar en annars odödlig själ, utan att man i domen inser sin synd och lider i proportion till ens skuld, varpå de gudlösas själ dör sin naturliga död. Man ska inte skuldbelägga Gud för att inte ge de gudlösa evigt liv när de inte vill ha det.

I denna artikel har jag fokuserat på det jag anser vara Bibelns tydliga undervisning om de gudlösas eviga öde – den andra döden. Tanken att någon som vi älskar (och som Gud också älskar) kommer att upphöra existera i stället för att leva för evigt i gemenskap med Gud och med troende människor bör fylla oss med en djup nöd.

På ett sätt kan man önska sig att Bibeln var tydligare om mekaniken Gud kommer att använda i domen istället för att kryptiskt tala om domen med metaforer som en stor bok, eld, får och getter. Det skulle ha varit bra om Bibeln berättade

mer om mellantillståndet, hur det blir med små barn som dör, ”hedningarna” som aldrig ens hört talas om Jesus och andra människor som på grund av religiös otur inte har fått en ordentlig chans att tro på evangeliet i detta liv. Dessa ”luck-

or” i den gudomliga uppenbarelse gör att jag inte riktigt vet hur man ska tänka kring det specifika i Guds domslut. Vi kan dock vila tryggt i en stark övertygelse om att det kommer att bli rättvist.⁸⁴

Noter

1. Här menar jag förstås inte onskans ontologiska status, en fråga som förtjänar en egen artikel.
2. Jag använder begreppet *traditionalism* lite motvilligt eftersom det tycks ge något slags tolkningsföreträde till idén att de gudlösa ska lida i medvetet tillstånd i oändlig tid. Alla fyra perspektiv finns representerade genom hela kyrkans historia.
Konditionalism och *annihilationism* används ofta som utbytbara begrepp. Jag väljer att använda konditionalism därför att jag vill betona människosjälens villkorliga odödlighet och inte Guds roll i att avrätta en naturligt evig själ. För en mer detaljerad introduktion till dessa alternativ, se min lilla bok *En brännande fråga: Nytt ljus på det yttersta mörkret* (Stockholm: Svenska Evangeliska Alliansen, 2011).
3. Jerry L. Walls, *Hell: The Logic of Damnation* (Notre Dame: University of Notre Dame Press), p 15, 158; Jonathan L. Kvanvig, *The Problem of Hell* (Oxford: Oxford University Press, 1993), p 153. Se också Ramon Baker, *Issuant Views of Hell in Contemporary Anglo-American Theology* (Åbo: Åbo Akademi University Press, 2014).
4. Stefan Swärd, *Efter detta* (Haninge: XP Media, 2011), 14, 24-25, 48, 108, 109, 110, 113, 114, 117, 156, osv.
5. Swärd, *Efter detta*, 117.
6. Swärd, *Efter detta*, 48.
7. Origenes, Klemens av Alexandria, Gregorios av Nyssa, Gregorios av Nazianzos, Isak av Nineve, Symeon den nye teologen m fl.
8. Clemens av Rom, Irenaeus, Justinus Martyren, Arnobius av Sicca, Theofilos av Antiochia, Ignatios, Barnabas av Alexandria, Melito av Sardes m fl. Swärd erkänner att Justinus Martyren och Irenaeus (100-talet e.Kr.) var konditionalister: ”Läran var då inte särskilt omstridd eller uppfattades som villfarande.” (Swärd, *Efter detta*, 108)
9. Det finns många bra undersökningar om lärans historiska utveckling: Georges Minois, *Histoire des enfers* (Paris: Fayard, 1991); Alan E. Bernstein, *The Formation of Hell: Death and Retribution in the Ancient and Early Christian Worlds* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1993); Herbert Vorgrimler, *Geschichte der Hölle* (München: Wilhelm Fink Verlag, 1993); och Alice K. Turner, *The History of Hell* (London: Robert Hale, 1993). Se också Richard Bauckham, ”Early Jewish Visions of Hell” *Journal of Theological Studies* 41 (1990): 355-385; Jaroslav Pelikan, *The Shape of Death: Death and Immortality in the Early Fathers* (New York: Abingdon, 1961); Bernhard Lang, *Himmel und Hölle: Jenseitsglaube von der Antike bis Heute* (München: C.H. Beck, 2009) och Bengt Ankarloo, *Helvetet: döden och de eviga straffen i Västerlandets kristna tradition* (Lund: Historiska media, 2003).
10. Swärd, *Efter detta*, 24.
11. Swärd, *Efter detta*, 24-25. Jag tror också att Swärd menar detta på allvar. Som frikyrkopastor lär han ta avstånd från barndop som det dominerande perspektivet i kyrkans tradition – eller åtminstone från Augustinus idé att odöpta barn som dör hamnar omedelbart i helvetet.
12. John F. Walvoord, ”Response to Clark H. Pinnock” i William V. Crockett (red.) *Four Views on Hell* (Grand Rapids: Zondervan, 1992), 167; Robert W. Yarbrough, ”Jesus on Hell” i Christopher W. Morgan och Robert A. Peterson (red.), *Hell under Fire* (Grand Rapids: Zondervan, 2004), 69-71. ”If the historic doctrine of hell is to be set aside, it is most of all Jesus’ teachings that must be neutralized.” (71)
13. 5 Mos 32:4; 2 Krön 12:6; Neh 9:33; Ps 7:12; 33:5; 51:6; Jes 5:16; 1 Pet 3:18; 1 Joh 2:1. Orden *rättvis* och *rättfärdig* betecknar samma ord på grekiska: δίκαιος.
14. 3 Mos 19:15; 5 Mos 1:16; 16:18; 1 Kung 8:32; 2 Krön 6:23; Joh 7:24.
15. Paul Kabay, ”Is the Status Principle Beyond Salvation? Toward Redeeming an Unpopular Theory of Hell” *Sophia* 44/1 (2005): 91-103; Christopher W. Morgan, ”Annihilationism: Will the Unserved Be Punished Forever?” i *Hell Under Fire*, 210.
16. Anselm, *Cur Deus Homo*, Sidney Norton Deane, övers., (Chicago: Open Court Publishing Co, 1926).
17. Christopher W. Morgan, ”Annihilationism”, 210.
18. Matt 11:21-24; 16:27; Luk 12:47-48; Rom 2:5-8, 12; Heb 10:28-29. Swärd erkänner detta: ”Det finns olika grader av dom.” (51)

19. Donald A. Carson, *The Gagging of God* (Grand Rapids: Zondervan, 1996), 533. William Lane Craig skriver: "Man kan förvisso hålla med om att varje enskild synd som en människa begår förtjänar ett begränsat straff. Men därav följer inte att alla en människas synder sammantagna endast förtjänar ett begränsat straff. Om en människa begår ett oändligt antal synder, då förtjänar summan av alla dessa synder ett oändligt straff." William Lane Craig, *Till trons försvar* (Stockholm: CredoAkademin, 2012), 261. Se även Kenneth Einar Himma, "Eternally incorrigible: the continuing-sin response to the proportionality problem of hell" *Religious Studies* 39/1 (2003), 61-78.
20. Jag ställde denna fråga till Bill Craig över lunch under hans Sverigebesök i april 2012. Han medger att möjligheten att sluta synda och lämna helvetet måste finnas som logisk möjlighet, men tror inte att någon faktiskt gör det på grund av att människorna i helvetet har utvecklat en bestående ond karaktär som gör det praktiskt taget omöjligt för dem att göra annat än fortsätta synda.
21. Bill Craig svarar på denna invändning genom att hävda att alla som hamnar i helvetet kännetecknas av det som han kallar "transworld damnation" – de dömda skulle aldrig av sin fria vilja bli frälst i någon möjlig värld där de existerar.
22. Daniel I. Block, "The Old Testament on Hell" i *Hell Under Fire*, 64.
23. Swärd, *Efter detta*, 114.
24. 1 Mos 1:26-27; 5:1; 9:6; 1 Kor 11:7.
25. Swärd, *Efter detta*, 24, 56.
26. De allra flesta kyrkofäder fram till Tertullianus (160-225 e.Kr.) trodde att människosjälens blir odödlig endast som en gåva från Gud för troende människor. Här må nämna Ignatios av Antiochia, Justinus Martyren, Tatianus, Irenaeus, Melito av Sardes, Theofilos av Antiochia, Clemens av Rom, författarna till *Didache*, *Hermas Herden*, Barnabasbrevet och 2 Clementsbrev, samt (möjligtvis) Polykarpos.
27. 1 Mos 3:22-24.
28. Upp 22:2. Även om texterna i både 1 Moseboken och Uppenbarelseboken är väldigt symboladdade, i ljuset av Bibelns tydliga undervisning i andra texter är det en rimlig tolkning att även här avses idén att människan bara är villkorligt odödlig.
29. Morgan, "Annihilationism" 206.
30. 1 Tim 6:16.
31. Morgan, "Annihilationism", 205.
32. Yarbrough, "Jesus on Hell", 72-73.
33. Yarbrough, "Jesus on Hell", 80.
34. Douglas J. Moo, "Paul on Hell" i *Hell Under Fire*, 104-05; Morgan, "Annihilationism", 203.
35. Luk 15:8, 24; 5:37.
36. Joh 17:12; Jak 1:11; Heb 1:11 samt LXX översättningen av 1 Mos 20:4 och Jer 10:11.
37. Flera andra exempel kan nämnas där ordet betyder *döda* eller står i kontrast till livet: Matt 2:13; 12:14; 26:52; 27:20; Mark 3:6; 8:35; 11:18; Luk 9:24-25; 17:33; 19:47; Joh 12:25 mm.
38. Swärd, *Efter detta*, 64.
39. Swärd, *Efter detta*, 65-66, min kursivering. Att använda ordet leva i samband med de gudlösas eviga öde är verkligen ett exempel på övertolkning när det beskrivs i ett stort antal bibelverser som motsatsen till liv!
40. 2 Pet. 2:6.
41. 2 Pet. 3:7, 9, 16.
42. Jak. 4:12.
43. Swärd, *Efter detta*, 112.
44. Jag föredrar begreppet *naturlig* tolkning över *bokstavlig* tolkning. En bokstavlig tolkning skulle innebära att man tolkar elden, masken, mörkret och andra metaforer som *riktiga* eld, maskar, mörker, osv medan en naturlig tolkning lämnar utrymme för metaforer, fenomenologiska beskrivningar, överdrifter och andra litterära stilfigurer.
45. Swärd, *Efter detta*, 112-13.
46. Swärd, *Efter detta*, 113.
47. 5 Mos. 30:15, 19; 32:39; 2 Kung. 5:7; Ords 16:14; 18:21; Joh 5:24; Rom 8:6, 10, 38; 1 Kor 3:22; 2 Kor 2:16; 2 Kor 4:10, 12; 2 Tim 1:10; Rom 6:23; Matt 25:46, m fl.
48. Matt 25:41, 46; 2 Thess 1:9.
49. I parallelltexten i Matt 18:8 står det "den eviga elden".
50. Samma grekiska ord används i parallelltexten Luk 3:17.
51. Matt 13:30, 40.
52. Enligt LXX.
53. Adjektivformen ἄβεστος används i Mk 9:43; verbet med negation οὐ σβέννυται används i Mk 9:48.
54. Jer 17:27.

55. Yarbrough, "Jesus on Hell", 75-76.
56. Swärd, *Efter detta*, 111.
57. Både *Bibel 2000* och engelskans NIV och ESV väljer att översätta den enkla grekiska frasen "eviga tider" som "från tidens början" och "for long ages" istället för att erkänna att något som kallas evigt kan ha ett slut.
58. Job 21:20-21; Ps 75:8-9; Jes 51:17-22; Jer 25:15-29; 49:12; 51:7; Klag 4:21; Hes 23:31-35; Hab 2:15-17.
59. Matt 20:22; 26:42.
60. 1 Kor 10:16.
61. 1 Kor 11:25.
62. Jag förstår naturligtvis att alla bibeltolkare inte delar åsikten att texten handlar om den yttersta tiden. Jag förutsätter detta här eftersom de flesta traditionalister menar att texten faktiskt handlar om den yttersta tiden. Om man accepterar en preteristisk tolkning av Uppenbarelseboken är det ingen idé över huvud taget att lyfta fram Uppenbarelseboken 14 som stöd för vad som väntar de gudlösa i helvetet.
63. Luk 16:23-24 enligt Svenska folkbibeln.
64. Alla teologer är dock inte överens i sin tolkning om mellantillståndet. Många (oavsett tolkning på helvetet) anser att själen sover eller ligger i något slags dvala i väntan på uppståndelsen och menar att det blir orättvist för en människa att uppleva belöning respektive bestraffning innan domen.
65. Christopher W. Morgan, "Biblical Theology: Three Pictures of Hell" i *Hell Under Fire*, 139.
66. J.I. Packer, "Universalism: Will Everyone Ultimately Be Saved?" i *Hell Under Fire*, 185.
67. Swärd, *Efter detta*, 62.
68. Konditionalister har olika perspektiv när det gäller just mellantillståndet. En del (John Stott) lämnar utrymme för straff eller lidande i medvetet tillstånd medan andra (Edward Fudge) gör inte det. Tolkningen på mellantillståndet avgör inte om konditionalism är den bästa tolkningen av texterna som handlar om de gudlösas eviga öde.
69. Swärd, *Efter detta*, 60.
70. 5 Mos 4:24; Jes 30:27; Hes 1:27; Heb 12:29.
71. 1 Mos 15:17-18.
72. 2 Mos 3:2-3.
73. 2 Mos 13:21-22; 40:38.
74. 5 Mos 4:33, 36; Jer 23:29.
75. Sak 2:5.
76. Dan 7:9-11; Upp 1:14-15; 2:18.
77. Jes 30:27-33.
78. Mal kapitel 3-4, särskilt 3:2-3 och 4:1.
79. Swärd, *Efter detta*, 108.
80. J.I. Packer, "Evangelicals and the Way of Salvation: New Challenges to the Gospel – Universalism and Justification by Faith" i Kenneth S. Kantzer och Carl F. H. Henry (red.), *Evangelical Affirmations* (Grand Rapids: Zondervan, 1990), 126.
81. Walvoord, "Response to Clark", 170.
82. Swärd, *Efter detta*, 177.
83. Morgan, "Annihilationism", 196-97; J.I. Packer, "Evangelical Annihilationism in Review" *Reformation and Revival* 6/2 (1997): 39; Richard L. Mayhue, "Hell: Never, Forever, or Just for Awhile?" *The Master's Seminary Journal* 9/2 (1998): 136; Colin Sedgwick, "Confessions of a Would-Be Annihilationist" *Evangel* 21/1 (2003): 19.
84. Ray Bakers avhandling finns att ladda ner på: <http://www.doria.fi/handle/10024/96934?show=full> (red.)

SUMMARY: It is no simple task to reconcile the Christian belief in an omnipotent, omnibenevolent God with the idea that perhaps a large number of people will be tormented forever in an eternal hell. Whilst many Christians recoil at the idea of eternal conscious torment, some scholars attempt nonetheless to defend this idea because they believe it is the unequivocal teaching of the Bible regarding the eternal fate of the ungodly.

In this article I highlight and interpret a number of biblical texts that have some bearing on hell and eternal punishment. I begin by pointing out what I believe to be problems with interpreting hell as eternal conscious torment. In this task, two main sources represent the view of hell as eternal conscious torment: the Swedish book *Efter detta* by Stefan Swärd and the anthology *Hell Under Fire* edited by Christopher W. Morgan and Robert A. Peterson. I present and critique two possible defenses of hell as eternal conscious torment: the status prin-

---

ciple and the continuing sin defense.

In the second section I examine a number of biblical passages that show that only God is inherently immortal and that only those people who receive eternal life as a gift from God through faith in Jesus Christ become immortal. These passages include 1 Timothy 6:16; 2 Timothy 1:10; Romans 2:7; 1 Corinthians 15:54 and Romans 6:23.

In the third section I then highlight verses such as Psalms 37, 68 and 73, Matthew 10:28, 2 Thessalonians 1:9 and 2 Peter 3 that the Bible's clear message is that the eternal fate of the ungodly is death, destruction and annihilation. In this section I employ an intertextual methodology whereby I interpret New Testament texts and images in light of their sources in the Old Testament.

I proceed then in the fourth section to examine a number of texts that would appear to present *prima facie* support for an interpretation of hell as eternal conscious torment and show how even passages such as Matthew 25:46 and Revelation 14:9-11 also support a conditionalist or annihilationist interpretation of hell. Even images of the worm that doesn't die and the unquenchable fire support a conditionalist interpretation when examined in light of their Old Testament precursors.

In the final section I reflect on fire as a metaphor for the final judgment of God. My conclusion is then that the most reasonable interpretation of the biblical source material about hell is that the ungodly will cease to exist both as a natural consequence of the inherent mortality of the soul and as an expression of the final judgment of God.

Keywords: hell, eternal punishment, judgment, eternal conscious torment, annihilationism, conditionalism, conditional immortality, exegesis